

Pojmenování barev a jejich odstínů v Akademickém slovníku současné češtiny¹

Michaela Lišková (Praha) – Helena Pernicová (Praha)

NAMES OF COLOURS AND COLOUR SHADES IN THE ACADEMIC DICTIONARY OF CONTEMPORARY CZECH

The paper deals with processing the entries describing colours in the Academic Dictionary of Contemporary Czech (ASSČ), the priority being the explanation of basic meanings of primary colours and lexicalised colour shades. The definitions ought to include all semantic features, be clear and should reflect the present world and the experience of the user. Special attention is given to the explanations of adverbs and compound adjectives. The paper also follows the decision-making process leading to the list of entries within a given category, based on the frequency of the lemma in the SYN corpus, and discusses the problem of appropriate exemplification.

KEYWORDS

colours, lexicalised colour shades, compound adjectives, explanation of meaning, monolingual dictionary

KLÍČOVÁ SLOVA

barvy, lexikalizované barevné odstíny, složená adjektiva, výklad významu, výkladový slovník

1. ÚVOD

Fenomén barev lze zkoumat z různých hledisek: fyzikálního, psychologického, antropologického, jazykovědného a dalších. V jednotlivých oborech pak existují rozličné úhly pohledu, z nichž lze problematiku barev nazírat; v jazykovědě je možné zabývat se mj. určením jazykové základovosti barev (Berlin — Kay, 1969; Schmiedtová — Schmiedtová, 2006), barvami v jazykovém obrazu světa (Vaňková, 2005; Gierón-Czeczor, 2011), užitím barev v toponymii (Štěpán, 2004), definováním barev ve slovnících (Pakuła, 2010) nebo podáním barev při výuce cizích jazyků (Burešová — Golovatina, 2012).

Náš příspěvek je zaměřen lexikograficky, zabývá se slovníkovým uchopením výrazů a významů označujících barvy a jejich odstíny. Z pozice autorek Akademického slovníku současné češtiny (dále ASSČ) se věnujeme kritériím zařazování těchto lexémů a lexíí do slovníku, dále problematice výkladu primárního významu základních barev pomocí prototypických nositelů a konečně lexikalizovaným barevným odstínům.

¹ Příspěvek vznikl s grantovou podporou NAKI: *Nová cesta k modernímu jednojazyčnému výkladovému slovníku současné češtiny* (DF13P010VV011).

2. KRÁTCE O ASSČ

ASSČ vzniká v oddělení současné lexikologie a lexikografie Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., od roku 2012. Ve slovníku popisujeme všeobecně rozšířenou slovní zásobu češtiny od roku 1945, užívanou ve veřejné oficiální a polooficiální komunikaci i v komunikaci běžné (tj. neveřejné, neoficiální); v omezeném rozsahu jsou ve slovníku podávány jednotky užívané v profesní a zájmové komunikaci, z výrazů nářeční povahy se zachycují jen ty výrazy, které mají širší územní platnost. Pro zpracování ASSČ je vyvíjen specializovaný softwarový nástroj Alexis (Akademický lexikografický software).

Heslář ASSČ bude obsahovat celkem 120–150 tisíc lexikálních jednotek. Je vytvářen na základě vyvážených korpusů Českého národního korpusu (SYN 2000, SYN 2005, SYN 2010) s celkovým objemem 300 milionů slov. Hesla se vybírají z automaticky vygenerovaného hesláře zejména na základě frekvenčního kritéria a kritéria rozšíření v úzu. Vzniklý seznam je následně obohacován, a to na základě slovtvorných vztahů (doplňují se členy slovtvorných hnízd) a na základě kohyponymických aj. vztahů (doplňují se členy lexikálně-sémantických tříd) (více o budování hesláře viz Michalec, 2014). Při zpracovávání hesel využíváme jako výchozí materiálovou základnu korpus SYN, dále jako doplňkové zdroje mediální archiv Newton Media, internet (WebCorp) ad.

Podstatně méně než v předchozích všeobecných výkladových slovnících se v ASSČ užívá hnízdování. To znamená, že některé tradičně hnízdované deriváty (vztahová adjektiva, adverbia, substantiva označující názvy vlastností) budou zpracovány jako samostatná hesla s plným výkladem. Zatímco adjektiva v analyzované oblasti barev někdy výklad měla již v předchozích slovnících (srov. SSJČ: *olivový* ‚mající barvu olivy‘, *oříškový* ‚mající barvu (lískových) oříšků‘, *pivoňkový* ‚mající barvu červených pivoňek‘), pro adverbia je model výkladu třeba vytvořit zcela nově.

V současnosti je v databázi Alexis 17 420 heslářových položek² z úseku písmen *a* až *d*, jedná se však pouze o základní, nezredigované zpracování³. Připravovaný slovník bude průběžně uveřejňován na internetu, možné je i vydání v knižní podobě.

3. ZÁKLADNÍ BARVY

3. 1. VÝKLAD PRIMÁRNÍCH VÝZNAMŮ ZÁKLADNÍCH BAREV

Tradičně se vychází z toho, že čeština má jedenáct základních barev: černou, bílou, červenou, zelenou, žlutou, modrou, hnědou, šedou, oranžovou, růžovou a fialovou. B. Schmiedtová a V. Schmiedtová (2006) zkoumaly základovost barev z jazykového hlediska. Na základě analýzy zohledňující sémantickou bohatost, lexikalizované barevné odstíny, frekvenci v korpusu SYN 2000, derivační možnosti i etymologii pojmenování barev stanovily jako základní barvy v češtině tato pojmenování v následujícím pořadí: černá, bílá, červená, modrá, zelená, žlutá, šedá/šedivá a hnědá.

² K 28. 11. 2014.

³ Pro účely tohoto článku byla vytvořena hesla i z dalších úseků hesláře.

Vzhledem k abecednímu postupu zpracování hesel jsou v databázi Alexis zatím zpracována hesla *bílý*, *černý* a *červený*, shodou okolností zároveň první tři základní barvy; porovnejme výklad primárních významů těchto hesel s výklady v několika starších českých a v zahraničních slovnících⁴ s ohledem na prototypické nositele barvy⁵.

Primární význam výrazu *bílý* je v připravovaném ASSČ vyložen takto: ‚mající barvu sněhu, mléka ap.‘. Tyto entity jsou v našem environmentálním okruhu běžně známé: přirovnání k (čerstvému) sněhu a zároveň k mléku volí naprostá většina slovníků (SSČ, SSouČČ, SSSJ, MW, OED, CNRTL). CDO k nim přidává ještě barvu kostí, LDOCE zase barvu soli. SSJČ přirovnává pouze k čistému sněhu. Lze diskutovat o optimálním množství uváděných příkladů, ale samo jejich vytipování se jeví jako poměrně snadné.

Černá barva je k bílé opozitní nejen sémanticky, ale nachází se i na opačném pólu z hlediska náročnosti volby prototypických nositelů barvy, jichž je běžně známo jen velmi málo. SSJČ a SSouČČ přirovnávají k sazím, SSSJ k sazím přidává uhlí. K barvě uhlí a noční oblohy přirovnávají MW, CDO a LDOCE. Ani jedno komparatum není bez problémů: saze, jemné částičky uhlíku vznikající nedokonalým spalováním organických látek v současnosti nepatří do okruhu našich základních zkušeností s okolním světem; uhlí se dělí na černé a hnědé, avšak nelze vykládat heslovým slovem (*černý ‚mající barvu černého uhlí‘); noční obloha pak může být plná hvězd. Náš prozatímní výklad významu pro ASSČ zní takto: *černý* ‚mající velmi tmavou barvu jako uhlí, saze, havraní peří ap.‘.

Ve slovníkových výkladech červené barvy se jako prototypický nositel uvádí (čerstvá) krev — nechybí v žádném ze sledovaných lexikonů. PSJČ a SSSJ ke krvi přidávají vlčí mák, SSJČ květ vlčího máku, SSouČČ rajčata, COL pak zralá rajčata; OED přirovnává červenou barvu ke krvi, ohni a rubínům, CNRTL k vlčímu máku, rubínu a krvi. Výklad pro ASSČ: *červený* ‚mající barvu krve, květů vlčích máků ap.‘.

Při denotativním výkladu významu (pomocí prototypických nositelů barev) je třeba: 1. nalézt všeobecně známé, snadno představitelné entity, 2. zvážit míru jejich specifikace (sníh/čistý sníh, krev/čerstvá krev, vlčí mák/květ vlčího máku), 3. určit potřebný počet nositelů barev (ve sledovaných slovnících se nejčastěji uvádějí dva až tři).

3. 2. SAMOSTATNÉ HESLÁŘOVÉ POLOŽKY: SUBSTANTIVIZOVANÁ ADJEKTIVA A ADVERBIA TYPU *DOČERVENA* – *DO ČERVENA*

Jako samostatná hesla se v ASSČ zpracovávají i substantivizovaná adjektiva označující barvy a adverbia typu *dočervena* — *do červena*. Tento postup je důsledně uplat-

4 Jejich seznam včetně užívaných zkratk je uveden na konci příspěvku.

5 Denotativní výklad je jen jeden z možných, resp. může tvořit pouze část výkladu, srov. např. COL: *red* ‚any of a group of colours, such as that of a ripe tomato or fresh blood, that lie at one end of the visible spectrum, next to orange, and are perceived by the eye when light in the approximate wavelength range 740–620 nanometres falls on the retina. Red is the complementary colour of cyan and forms a set of primary colours with blue and green related adjectives rubicund ruddy‘.

něn u základních barev (a výběrově též u dalších, hojně frekventovaných barev, např. *běžová*), srov.:

bílá bílé ž.

bílá barva: *Zajímavě vypadá kombinace bílé a hnědé, ale stále vede klasika, tedy černá a bílá.* [DB 2005]

dočervena, do červena přísl.

se zbarvením blížícím se červené barvě, dosahujícím červené barvy: *původní omítka byla dočervena; dočervena rozpálená kamna; opaluje se do červena, často se spálí; mráz dětem zbarvil tváře dočervena; směs dáme do pekáče a zapečeme do červena do zhnědnutí povrchu; na Valentýna jsou výlohy laděné do červena v převažující červené barvě*

4. VÝBĚR MÉNĚ FREKVENTOVANÝCH VÝRAZŮ A VÝZNAMŮ OZNAČUJÍCÍCH BARVY

Na základě frekvence v korpusu se do hesláře ASSČ dostávají výrazy, které v dosavadních českých výkladových slovnících nenajdeme. Mezi nová pojmenování označující barevné odstíny patří např. *kapučinový*, *světle hnědý*, *limetkový*, *světle žlutozelený*, *vanilkový*, *světle žlutý*. S novými lexikalizovanými barevnými odstíny se setkáváme především v textech týkajících se módy, kosmetiky a interiérového designu, které nacházíme zejména v časopisech pro ženy nebo v obchodních nabídkách, dále pak v komunikátech aspirujících na vyšší, poetické vyjadřování, např. v poezii, ale i v žánru tzv. červené knihovny. Některé jiné výrazy naopak v hesláři ASSČ nebudou, přestože je dřívější slovníky uvádějí; v korpusu je ve významu označujícím barvu nenacházíme vůbec nebo jen s minimální frekvencí, např. *čekankový*, *modrý*, *dukátový*, *žlutý*, *koukolový*, *červenofialový*. Důvodem těchto změn je jiná životní realita a zkušenost, zejména menší sepětí s přírodou a zároveň větší propojenost s širším, globálním prostředím.

„Žádný slovník není úplný, jde vždy o výběr. Ten však nesmí být ledajaký,“ (Čermák, 1995, s. 246). Nová pojmenování pečlivě vyhodnocujeme, je třeba rozlišit lexikalizované, uzualizované užití a užití příležitostné, které může mít v určitém časovém období vyšší frekvenci výskytu. Všimáme si rovněž typu zdrojů, ve kterých se daný výraz vyskytuje (není výjimečné, že slovo vyjadřující barevný odstín se vyskytuje pouze v překladové beletrii nebo v díle jednoho autora, jak tomu je např. u adverbia *ambrově*).

Pokud jsou lexém či lexie označující barvu doloženy v korpusu SYN více než 10x, a to v různých (nepřekladových, neodborných) zdrojích, do hesláře je zpravidla zařazujeme; jako hraniční pro zařazení do hesláře ASSČ se obecně jeví frekvence 5 výskytů v SYNu. Ovšem pokud je slovo doloženo 5x nebo méně, může se jednat i o nereprezentativnost korpusů v určitých tematických oblastech, proto výskyt dané lexikální jednotky ověřujeme ještě v dalších materiálových zdrojích. Nezbytným předpokladem zařazení výrazu do hesláře je pak alespoň 1 výskyt v SYNu ve všeobecném, nikoli

specializovaném zdrojovém textu. Z našeho hesláře tak byla vyřazena mj. tato hesla: *absintově, ananasově, azalkově, bordově, červánkově, dehtově*⁶.

5. JAKÁ TO JE VLASTNĚ BARVA? KONOTACE

Barevné spektrum je škálovité a každý mluvčí určuje barevný odstín velmi individuálně. Slovníková definice má uživateli co nejvíce pomoci; výklad by neměl zavádět na scestí, např. význam nenáležitě zužovat, opatrně je třeba postupovat i při uvádění synonym. Odstíny také někdy mohou přináležet více barvám, např. *kávově* ‚v tmavě hnědé barvě upražených kávových zrn nebo v středně hnědé barvě bílé kávy‘. Lexikální význam slova nemusí být přímo odvoditelný z jeho slovotvorného významu: některá adjektiva a adverbia označující barvy neodkazují přímo k významu základového slova, např. *mátově* neznámá ‚v barvě mátových lístků‘, nýbrž ‚ve světle tyrkysové barvě (jako mátová zmrzlina, krém ap.)‘. Obdobně *vanilkový* ‚mající světle žlutou barvu (jako vanilková zmrzlina, krém ap.)‘.

Užití lexikalizovaných barevných odstínů (*korálový, pistáciový, višňový* ap.) není zpravidla motivováno tím, že by se docílilo větší přesnosti určení daného odstínu⁷. Tato pojmenování však s sebou nesou pozitivní konotace, spojují se nám např. s květinovou vůní (*levandulový, šeríkově*), chutí ovoce (*meruňkový, třešňově*) nebo trpytem drahých kamenů, příp. exkluzivitou s nimi spojenou (*rubínově, smaragdový*). Toho pochopitelně využívá i marketing⁸. Některá slova — přestože jejich barva je jednoznačně definovatelná a všeobecně známá — se jako barevný příměr neprosadila: kdo by však měl chuť poříditi si *sádkové šaty*?

V této souvislosti podotkneme, že nepřítomnost barev je zpravidla vnímána jako něco nepříjemného, nežádoucího⁹. Srov. metaforické významy hesla *bezbarvý*:

bezbarvý příd.

1. jsoucí bez barvy: *bezbarvá tekutina; bezbarvý nerost; bezbarvý lak, nátěr; čpavek je bezbarvý plyn; používá pouze bezbarvou řasenku*
2. jsoucí bez výrazné barvy: *bezbarvé oči; její tvář byla úplně bezbarvá* bledá

6 Výjimečně se mohou některá hesla uvedeným kritériím vymykat a je třeba je posuzovat individuálně.

7 Srov. rozdílné výklady barvy anglického slova *coral* v několika výkladových slovnících: LDOCE: pink or reddish-orange in colour; CDO: a colour between orange and pink; OED: the pinkish-red colour of red coral; MW: an orange pink colour; COL: a deep-pink to yellowish-pink colour.

8 Jak píše ve svém popularizačním příspěvku H. Prokšová (Prokšová, 2011, s. 24), čím jsou konotace příjemnější, tím spíše se nám bude zamlouvat i věc, jejímž je výraz přívlástkem: u křesla s přívlástkem *švestkové* se zákazník zastaví spíše než u křesla *fialového*.

9 Řečeno s I. Vaňkovou (Vaňková, 2005, s. 196): „To nebarevné ... představuje ... šero, nehez-kost, ne snad smrt či neštěstí (to je vyhrazeno barvě černé), ale psychické či fyzické živo-ření, tíži všednodenního života, chudobu, smutek, nudu, letargii, znechucení, jednotvárnost a nedostatek podnětů.“

3. nemající osobitý ráz, nevýrazný, mdlý: *bezbarvý úsměv, bezbarvý výraz obličeje; premiér přednesl bezbarvý projev; nedá se nic dělat, pronesl bezbarvým tónem; kandidát nás nezaujal, byl takový bezbarvý; bezbarvé výkony českého týmu nepřesvědčivé*

6. SLOŽENÁ ADJEKTIVA

Barevné odstíny bývají často vyjádřeny složeným adjektivem. Složeniny podřadovací (*růžovošedý, zelenošedý, zelenomodrý*) vyjadřují bližší okolnost vlastnosti, tedy barevný odstín, nádech: *růžovošedý* — šedý s růžovým nádechem, šedý do růžova, *zelenomodrý* — modrý se zeleným nádechem, modrý do zelena (dle Bozděchová, 1997). Některé z těchto výrazů je možné slovotvorně i sémanticky interpretovat dvojím způsobem, např. *hnědočervený* lze vykládat jako determinativum ‚červený do hněda‘ nebo jako koordinativum ‚hnědý a červený‘¹⁰ (MČI, 1986, s. 472 n.). V našem příspěvku si všímáme pouze determinativ, adjektivních kompozit podřadicích.

Některé konkordance v korpusu SYN naznačují, že autor pojmenovával barvu opačným způsobem, než je uvedeno výše, že tedy např. adjektivem *hnědočervený* chce označit to, co je ‚hnědé do červena‘ nebo adjektivem *růžovofialový* to, co má barvu ‚růžovou do fialova‘. Většinou se jednalo o kontexty týkající se vyjádření barvy oblečení a doplňků, barvy vlasů ap.

Pro prověření domněnky, že někteří mluvčí pojmenovávají barevný odstín jinak, než popisuje lingvistická literatura, jsme provedli malou anketu, ve které jsme respondentům (celkem 25 lidem různého věku, 18 ženám a 7 mužům) ukázali šest obrázků z internetu, u nichž ti, kteří je na internet vložili, popsali barvu předmětu složeným adjektivem. Respondenty jsme nejdříve požádali o jakékoliv vyjádření barvy (jednoslovné, s adverbem, prepozicí ap.) a poté o vyjádření pomocí složeného adjektiva, pokud jeho užití v konkrétním případě považují za možné. Zároveň nás zajímalo, kterou barevnou složku považují v dané situaci za výraznější. Při jazykové reflexi vlastního vyjádření většina dotázaných uvedla, že alespoň někdy dali ve složeném adjektivu barvu, která je výraznější, nápadnější, na první místo. Více než polovina dotázaných tak postupovala vždy, zatímco jen čtyři dotázaní používali složená adjektiva tak, že výraznější barvu pro ně vždy vyjadřuje druhá složka.

Někteří dotazovaní upozorňovali na to, že mezi oběma způsoby vyjádření pro ně z hlediska vystižení barvy není žádný rozdíl. Pokud předmět není například ani jednoznačně žlutý, ani jednoznačně hnědý, má zbarvení v pásmu mezi těmito dvěma barvami, pak lze takový celek bez významového rozdílu pojmenovat adjektivem *žlutohnědý* nebo *hnědožlutý*. Obdobně synonymně někteří cítí *oranžovočervený/červenooranžový* aj.

¹⁰ U některých složených adjektiv označujících barvy píšeme spojovník k vyjádření toho, že jde o dvě samostatné barvy (*žluto-zelený*), nikoli o barevný odstín (*žlutozelený*, tj. žlutý odstín zelené barvy). Více viz Složená přídavná jména označující barvy, Internetová jazyková příručka, <http://bit.ly/1wbFOgZ>.

Některá pojmenování barevných odstínů je obvyklejší používat v jedné ze dvou možných podob složených adjektivních výrazů, jak ukazuje tabulka jejich frekvence v korpusu SYN:

modrozelený 3603	zelenomodrý 547
žlutozelený 1794	zelenožlutý 580
hnědočerný 1370	černohnědý 526
červenohnědý 973	hnědočervený 385
žlutohnědý 911	hnědožlutý 137
růžovofialový 130	fialovorůžový 33

Také respondenti naší ankety používali jen výjimečně např. adjektivum *zelenožlutý*, a to bez ohledu na to, zda barvu předmětu v testu viděli jako spíše žlutou, nebo spíše zelenou. Podle vlastního vyjádření pocítují toto slovo jako nepříjemně vyslovované, nepřirozené ap. Obdobně se vyjadřovali i ke slovu *fialovorůžový*, zatímco slovo *růžovofialový* nebo *růžovočervený* hodnotí např. jako „vyjadřující přirozené pořadí v barevném spektru“.

K potvrzení závěru, že uživatelé jako hlavní barvu nevnímají výhradně tu, která stojí ve složenině na konci, bude třeba potřeba ještě širšího ověření. Pro ASSČ však již nyní uvažujeme o takovém výkladu, který by reflektoval oba způsoby vnímání barvy, srov.:

růžovofialový příd.

růžový s fialovým odstínem, fialový s růžovým odstínem: *růžovofialové květy plicníku, vřesu; růžovofialový svetr; líčení doplnila růžovofialová rtěnka studeného odstínu*

7. ADVERBIA, JEJICH VÝKLAD A SÉMANTICKÁ STRUKTURA

Vztahová adverbia nebyla dosud v českých výkladových slovnících podávána jako samostatná hesla s vlastní definicí významu. Nabízející se jednoduché výkladové definice typu *trávově* ‚jako tráva‘ nejsou dostačující. Barvu se vždy snažíme blíže vystihnout (stejně jako u adjektiva), např. u uvedeného adverbia *trávově* bychom upřednostnili řešení ‚v jasné zelené barvě mladé trávy‘. Potřeba hledat širší, přesnější formu výkladu je ještě výraznější v případech, kdy doklady ukazují na souvislost s další kvalitou, jinou než je vizuální charakteristika základového substantiva, srov.:

alabastrově přísl.

(zejm. o pokožce) v průsvitně bílé nebo narůžovělé barvě, s hladkým povrchem připomínajícím alabastr: *alabastrově bílá pleť; alabastrově hebké nohy*

Zajímavým zjištěním pro nás bylo, že význam barevného odstínu někdy nesou adverbia, ale adjektiva odvozená od stejného základu nikoli (takové užití buď není doloženo vůbec, nebo jen okrajově). Jedná se o slova jako *asfaltový* — *asfaltově* (*asfaltově černá tkanina*), *cínový* — *cínově* (*cínově šedé mraky*), *hliníkový* — *hliníkově* (*hliníkově šedý*

sedan) ap. Při užití těchto adjektiv k označení barvy by mohlo zřejmě docházet k záměně s běžným označením materiálu, a proto se v jazyce tato polysémie neprosazuje.

8. EXEMPLIFIKACE

Při exemplifikování hesel usilujeme o doložení typického úzu a sémantické spojitelnosti. Uvádíme jak stručné doklady (dvojice slov), tak doklady rozšířené a větne, které mohou v odůvodněných případech ukazovat i méně obvyklé užití slova. Bohatost exemplifikace by měla odrážet frekventovanost lexémů v SYNu.

Pojmenování určité barvy může být typicky užíváno např. pro oblečení, barvu vlasů, přírodu, pokrm atd. Přestože vnímání jemných barevných odstínů a užívání jejich pojmenování bývá chápáno především jako ženská doména, některé odstíny, resp. jejich pojmenování patří spíše do mužského světa. Např. v exemplifikaci hesla *tabákově* by tak nebylo vhodné uvádět spojení se slovem *šaty* (které je jinak v exemplifikaci hesel pojmenovávajících barvy velmi časté), srov.:

tabákově přísl.

v šedohnědé barvě tabáku (sušených listů): *tabákově hnědý oblek*

Při výběru příkladů máme na vědomí i ideologii v širokém smyslu, politickou korektnost; neznamená to však, že bychom cenzurovali typické doklady (více viz Moon, 2014). V tomto ohledu jsme obezřetní např. u hesel: *barevný, černý, žlutý*.

9. ZÁVĚR

Jistě není jen jedno správné řešení, jak k podání pojmenování barev ve slovníku přistoupit. Naším cílem je maximální vstřícnost k uživateli slovníku. Význam slov se snažíme vykládat srozumitelně, se všemi podstatnými sémantickými rysy. Nově se vyrovnáváme s výkladem adverbii, který dřívější české slovníky nepodávaly, a dále s výkladem složených adjektiv označujících barvy, neboť v úzu panuje nejednoznačnost, odbornou literaturou dosud nereflktovaná. Exemplifikaci koncipujeme s důrazem na typická spojení, která nejen usnadňují porozumění lexikální jednotce a ukotvují slovo v systému jazyka, ale slouží i jako model pro produkci textu. V příspěvku jsme uvedli několik ukázkových hesel z připravovaného Akademického slovníku současné češtiny, která mají naše zpracovatelské zásady ilustrovat.

POUŽITÉ KORPUSY

ČERMÁK, F. — BLATNÁ, R. — HLAVÁČOVÁ, J. — KLÍMOVÁ, J. — KOCEK, J. — KOPŘIVOVÁ, M. — KŘEN, M. — PETKEVIČ, V. — SCHMIEDTOVÁ, V. — ŠULC, M. (2000): *SYN2000: žánrově vyvážený korpus psané češtiny*. Praha: Ústav

Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z: <<http://www.korpus.cz>>

ČERMÁK, F. — DOLEŽALOVÁ-SPOUSTOVÁ, D. — HLAVÁČOVÁ, J. — HNÁTKOVÁ, M. — JELÍNEK, T. — KOCEK, J. — KOPŘIVOVÁ, M. — KŘEN, M.

- NOVOTNÁ, R. — PETKEVIČ, V. — SCHMIEDTOVÁ, V. — SKOUMALOVÁ, H. — ŠULC, M. — VELÍŠEK, Z. (2005): *SYN2005: žánrově vyvážený korpus psané češtiny*. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z: <<http://www.korpus.cz>>
- KŘEN, M. — BARTOŇ, T. — CVRČEK, V. — HNÁTKOVÁ, M. — JELÍNEK, T. — KOCEK, J. — NOVOTNÁ, R. — PETKEVIČ, V. — PROCHÁZKA, P. — SCHMIEDTOVÁ, V. — SKOUMALOVÁ, H. — ŠULC, M. (2014): *Korpus SYN, verze 3 z 27. 1. 2014*. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>
- psané češtiny. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z: <<http://www.korpus.cz>>
- KŘEN, M. — ČERMÁK, F. — HLAVÁČOVÁ, J. — HNÁTKOVÁ, M. — JELÍNEK, T. — KOCEK, J. — KOPŘIVOVÁ, M. — NOVOTNÁ, R. — PETKEVIČ, V. — PROCHÁZKA, P. — SCHMIEDTOVÁ, V. — SKOUMALOVÁ, H. — ŠULC, M. (2014): *Korpus SYN, verze 3 z 27. 1. 2014*. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>

SEZNAM SLOVNÍKŮ A JEJICH ZKRATEK

- ASSČ — *Akademický slovník současné češtiny* (rukopis). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
- CDO — *Cambridge Dictionaries Online*. Cambridge: Cambridge University Press. Cit.01.11.2014, dostupné z WWW: <<http://dictionary.cambridge.org>>.
- CNRTL — *Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales*. Nancy Cedex: CNRTL. Cit.01.11.2014, dostupné z WWW: <<http://www.cnrtl.fr/>>.
- COL — *Collins Dictionary*. London: Collins. Cit.01.11.2014, dostupné z WWW: <<http://www.collinsdictionary.com>>."
- LDOCE — *Longman Dictionary of Contemporary English*. Pearson ELT. Cit.01.11.2014, dostupné z WWW: <<http://www.ldoconline.com>>.
- MW — *Merriam-Webster Online Dictionary*. Merriam-Webster, Incorporated. Cit.01.11.2014, dostupné z WWW: <<http://www.merriam-webster.com>>.
- OED — *Oxford English Dictionary*. Oxford: Oxford University Press. Cit.01.11.2014, dostupné z WWW: <<http://www.oxforddictionaries.com>>."
- PSJČ — *Příruční slovník jazyka českého* (1935–1957). Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- SSČ — *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (2000). Praha: Academia.
- SSJČ — *Slovník spisovného jazyka českého* (1960–1971). Díl I–IV. Praha: Academia.
- SSoučČ — *Slovník současné češtiny*. Brno: Lingea. Cit.01.11.2014, dostupné z WWW: <<http://www.nechybujte.cz>>.
- SSSJ — *Slovník súčasného slovenského jazyka* (2006–2011). Bratislava: Veda.

LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE

- BERLIN, B. — KAY, P. (1969): *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. Berkeley: University of California Press.
- ČERMÁK, F. (1995): Desatero slovníkářovo. In: F. ČERMÁK — R. BLATNÁ (eds.), *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, s. 246n.
- BOZDĚCHOVÁ, I. (1997): *Tvoření slov skládáním*. Praha: Institut sociálních vztahů.
- BUREŠOVÁ, B. — GOLOVATINA, G. (2012): *Language Of The Colours In The Second Foreign Language Teaching: French, Russian As The Second Foreign Language In The Czech School. The journals of the International Scientific Publications: Language, Individual and Society*, roč. 6, č. 1, s. 86–97.
- GIEROŃ-CZEPICZOR, E. (2011): *A corpus-based cognitive-semantic analysis of the primary basic colour terms in English and Polish*. Disertační práce. Racibórz: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa.

- Internetová jazyková příručka*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit.01.11.2014, dostupné z: <<http://bit.ly/1wbFOgZ>>.
- MICHALEC, V. (2014): Poznámky k výstavbě hesláře připravovaného výkladového slovníku současné češtiny. In: K. DUĐOVÁ (ed.), *Varia XXII: zborník materiálů z XXII. kolokvia mladých jazykovedcov*: Nitra, 5.-7. 12. 2012. Nitra: Katedra slovenského jazyka Filozofickej fakulty UKF a Slovenská jazykovedná spoločnosť pri JÚLŠ SAV, s. 273-281. Cit.01.11.2014, dostupné z WWW: <<http://bit.ly/1vJawE>>.
- Mluvnice češtiny 1* (1986). Praha: Academia.
- MOON, R. (2014): Meanings, Ideologies, and Learners' Dictionaries. In: A. ABEL — CH. VETTORI — N. RALLI (eds.), *Proceedings of the XVI EURALEX International Congress: The User in Focus*. 15-19 July 2014, Bolzano/Bozen, s. 85-105. Cit.01.11.2014, dostupné z: <<http://bit.ly/1vbgOQC>>.
- Newton Media — mediální archiv*. Praha: NEWTON Media, a. s. Cit.01.11.2014, dostupné z: <<http://mediasearch.newtonmedia.cz/>>.
- PAKUŁA, Ł. (2010): Seeing through dictionaries: On defining basic colour terms in English, Japanese and Polish lexicography. In: A. DYKSTRA — T. SCHOONHEIM (eds.), *Proceedings of the XIV EURALEX International Congress*. 6-10 July 2010, Leeuwarden/Ljouwert, s. 1372-1389. Cit.01.11.2014, dostupné z: <<http://bit.ly/1xPBIqc>>.
- PROKŠOVÁ, H. (2011): Není barva jako barva. *Týdeník Rozhlas*, 9. 8. 2011, s. 24.
- SCHMIEDTOVÁ, V. — SCHMIEDTOVÁ, B. (2006): Určení jazykové základovosti barev v Českém národním korpusu. In: F. ČERMÁK — R. BLATNÁ (eds.), *Korpusová lingvistika: Stav a modelové přístupy*. Praha: NLN, 285-313.
- ŠTĚPÁN, P. (2004): *Označení barev a jejich užití v toponymii Čech*. Praha: Univerzita Karlova.
- VANĚKOVÁ, I. (2005): Kapitoly o barvách. In: I. VANĚKOVÁ — I. NEBESKÁ — L. SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ — J. ŠLĚDROVÁ (eds.), *Co na srdci, to na jazyku*. Praha: Karolinum, 195-246. WebCorp. Birmingham City University. Cit. 01. 11. 2014, dostupné z: <<http://www.webcorp.org.uk/live/>>.

Michaela Lišková | Oddělení současné lexikologie a lexikografie, Ústav pro jazyk český AV ČR |
Letenská 4/128, 118 51 Praha 1
liskova@ujc.cas.cz

Helena Pernicová | Oddělení současné lexikologie a lexikografie, Ústav pro jazyk český AV ČR |
Letenská 4/128, 118 51 Praha 1
pernicova@ujc.cas.cz